

بررسی فرایند سیاستگذاری عمومی در حوزه اقتصاد شهری بر اساس نامگذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۷/۱۱ | تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۲۵

حسن نیک پیران

دانشجوی دکتری سیاستگذاری عمومی، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. Hasan.hasan.nikpiran.49@gmail.com

عزیز جوانپور هروی

دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. نویسنده مسئول) a.javanpour@iaut.ac.ir

پرویز احدی

استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران. p.ahadi1399@gmail.com

احسان شاکری خوبی

استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. Shakeri_eh@yahoo.com

چکیده

مقدمه و هدف: تحقیق حاضر با هدف بررسی فرایند سیاستگذاری عمومی در حوزه اقتصاد شهری در ایران بر اساس نامگذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری انجام گرفت.

روش پژوهش: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی می‌باشد و به کمک روش کیفی نظریه داده بنیاد چند وجهی و از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۱۳ نفر از خبرگان که به روش نمونه‌گیری نظری انتخاب شده است، انجام شده است. **یافته‌ها:** در بخش یافته‌ها، به ۵ بخش اصلی توجه شد: ۱- مهم‌ترین مولفه‌های اقتصادی مورد تاکید در نام‌گذاری سال‌ها، ۲- برداشت مصاحبه شوندگان از مقوله نام‌گذاری سال‌ها، ۳- بررسی تاثیر نام‌گذاری سال‌ها بر روند سیاست‌گذاری قوای سه‌گانه، ۴- عوامل و موانع اقتصادی موثر در عدم اجرای سیاستگذاری مبتنی بر نام‌گذاری سال‌ها و ۵- اقتصاد و اقتصاد شهری: محور نام‌گذاری سال‌ها در یک دهه اخیر توسط رهبر انقلاب

نتیجه‌گیری: براساس متن مصاحبه‌ها مقوله‌های اقتصاد شهری مورد اشاره مصاحبه شوندگان را می‌توان در ۳ دسته مقوله یعنی اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید داخلی، اشتغال‌آفرینی دسته‌بندی کرد. برداشت مصاحبه شوندگان از مقوله نام‌گذاری سال‌ها شامل آرمان‌محور بودن، حکم‌محور بودن، خط‌مشی‌محور بودن، کلیشه‌محور بودن، مصلحت-محور بودن، فقیهانه بودن است. نتایج نشان داد در بین قوه مقننه، مجریه و قضاییه از دیدگاه افراد بیشترین نقش را دولت و سپس قوه قضاییه ایفا کرده است. اغلب مصاحبه شوندگان تصریح کرده‌اند که دولت این امکان را داشته و توانسته است سیاست‌گذاری‌های اقتصادی مانند سیاست اقتصاد مقاومتی، اشتغال‌آفرینی، حمایت از تولید ملی را در کشور مستقر و یا ایجاد آن را تسهیل نماید اما در مواردی نیز در انجام مطلوب آن موفق نبوده است.

واژگان کلیدی: سیاست‌گذاری عمومی، اقتصاد شهری، نام‌گذاری سال‌ها، اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید داخلی

مقدمه

اجرای سیاست‌ها به عنوان مرحله‌های متمایز در فرآیند سیاست‌گذاری عمومی اشاره دارد که نشان می‌دهد چگونه ایده‌های سیاستی، اهداف و انتظارات به اقدام و عمل برای حل مشکلات و بهبود شرایط اجتماعی تبدیل می‌شوند (لستر و گوگین، ۱۹۹۸: ۳). پرسمن و ویلداوسکی (۱۹۷۳) اجرای سیاست را به عنوان مجموعه یکپارچه از فرآیند تعامل بین هدف‌گذاری و اقدام برای رسیدن به اهداف میدانند که اجرا نباید از تدوین جدا باشد و بزرگترین مشکل در اجرای سیاستها را بی توجه به تمهیداتی خاص در مرحله شکلگیری مطرح می‌کنند سیاست‌گذاری عمومی، تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی و انتخاب حکومت در انجام یا عدم انجام امور و فعالیت‌های مشخص است. در سیاست‌گذاری عمومی از مدل‌های مختلفی استفاده می‌شود. مدل عقلانیت، مدل تدریجی، مدل نخبه‌گرا، مدل نهادگرا، مدل سیکلی، مدل انتخاب عمومی و مدل سیستمی از مهمترین مدل‌های سیاست‌گذاری هستند اگرچه مدل‌های دیگری نیز وجود دارد ولی کاربرد کمی داشته و مورد استقبال قرار نگرفته‌اند.

اهمیت اجرای سیاست‌های عمومی، بعد جدیدی را به تحلیل سیاست‌گذاری عمومی افزوده است این بعد به تحلیل‌گران و سیاست‌گذاران درک جدیدی را درباره اینکه چگونه نظام سیاست‌گذاری در تبدیل اهداف اصلی سیاست‌گذاری به خدمات عمومی معنادار و منسجم، موفق میشود یا شکست می‌خورد، ارائه می‌دهد. درک اجرای سیاست‌های عمومی به این دلیل مهم است که بسیاری از برنامه‌های اجتماعی از طریق منابع مالی عمومی تامین میشود این برنامه‌ها توسط سیاست‌های عمومی شکل گرفته و تحت تاثیر قرار می‌گیرد، مردم و جامعه نیز از دولت انتظار دارند که منابع و امکانات عمومی را به درستی مورد بهره برداری قرار دهد، آنها انتظار دارند دستگاه دولتی بهترین شیوه را برای رسیدن به اهداف نهایی جامعه برگزینند. اما آنچه در عمل مشاهده می‌شود خیلی از سیاست‌های عمومی تدوین شده در مرحله اجرا با مشکل مواجه شده‌اند با مطالعه اجرای سیاستها میتوان نگرش مهمی را برای آگاهی و درک از اجرا را ایجاد کند (حاجی‌پور و همکاران، ۱۳۹۴). مدل‌های سیاست‌گذاری باعث ساده‌سازی و نمایش ذهنیت ما درباره سیاست‌ها و خط مشی‌ها، تعیین جنبه‌های مهم یک پدیده سیاستی، کمک به برقراری ارتباط بین سیاست‌گذاران از طریق تاکید بر مشخصه‌های مهم یک پدیده و ارائه توضیحات درباره یک خط مشی پیش‌بینی پیامدهای آن می‌شوند. مطابق اصل ۱۱۰ قانون اساسی

تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران از اختیارات رهبری است و ایشان در تجمیع و انسجام بخشی به ارکان و بخش‌های کلی نظام، اعم از ساختارهای رسمی و غیر رسمی نقش اساسی دارند. مقام رهبری به عنوان عالی‌ترین مدیر نظام جمهوری اسلامی ایران، به منظور راهبری و مدیریت کلان کشور، به صورت عمده از روش‌های رسمی و ابلاغی و نیز روش غیر رسمی و گفت‌وگو سازی استفاده می‌کند. یکی از شیوه‌های مورد استفاده ایشان در گفت‌وگو سازی، تعیین شعار سال است؛ بدین صورت که ابتدای هر سال شمسی، موضوعی را به عنوان شعار سال برای تعیین رویکرد کلان کشور در آن سال انتخاب و اعلام می‌فرمایند. یکی از مهم‌ترین مدخل‌ها برای فهم بهتر نام‌گذاری سال‌ها، بازشناسی آن به مثابه بخشی از فرآیند سیاست‌گذاری کلان در جمهوری اسلامی است.

تحقیق حاضر درصدد بررسی فرآیند سیاست‌گذاری عمومی در ایران بر اساس نامگذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری مبتنی بر مدل‌های سیاست‌گذاری عمومی است. در ابتدا لازم به ذکر است که به دلیل کلی بودن موضوع و گستردگی حوزه‌های نامگذاری سال‌ها توسط مقام رهبری، تلاش شده صرفاً بر حوزه‌های اقتصادی متمرکز شده و تاثیر نامگذاری سال‌ها از سوی رهبری بر سیاست‌گذاری عمومی در حوزه اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد. این موضوع از این جهت نیز اهمیت بالایی دارد که مشکلات اقتصادی از جمله اشتغال و تولید از مسائل مبتلا به جامعه امروز ایران بوده و بیشترین تاکید در نامگذاری سال‌ها از سوی رهبری در این خصوص بوده است. بررسی نامگذاری سال‌ها از سوی رهبری بیانگر این امر است که در این روند، به ابعاد فرهنگی در زمینه اتحاد و همبستگی ملی و مقابله با تهاجم فرهنگی غرب و در حوزه اقتصادی بر خودکفایی، تولید ملی و اشتغال و در حوزه سیاسی بر خدمت‌گذاری و پاسخگویی کارگزاران در قبال مردم تاکید شده است. تدوین سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی از سوی رهبری بیانگر این امر است که نامگذاری سال‌ها جنبه تشریفاتی نداشته و یکی از روش‌های اعلام سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی است که لازم است همه سیاست‌گذاری‌های کشور متناسب با آن تدوین شود. در این مقاله به دلیل گستردگی موضوع و با هدف متمرکز شدن محقق بر یک بخش تلاش شده صرفاً تاثیر نامگذاری سال‌ها از سوی رهبری بر سیاست‌گذاری عمومی در حوزه اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد.

مبانی نظری

۱- سنت نامگذاری سال‌ها

انسجام اسلامی؛ ۱۳۸۷ سال نوآوری و شکوفایی؛ ۱۳۸۸ سال اصلاح الگوی مصرف؛ ۱۳۸۹ سال همت مضاعف و کار مضاعف؛ ۱۳۹۰ سال جهاد اقتصادی؛ ۱۳۹۱ سال تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی؛ ۱۳۹۲ سال حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی (توجه به تولید ملی به عنوان «حماسه اقتصادی» و برگزاری انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ در ایران به عنوان «حماسه سیاسی»؛ ۱۳۹۳ سال اقتصاد و فرهنگ، با عزم ملی و مدیریت جهادی؛ ۱۳۹۴ سال دولت و ملت، همدلی و هم‌زبانی؛ ۱۳۹۵ سال اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل ۱۳۹۶ سال اقتصاد مقاومتی، تولید - اشتغال؛ ۱۳۹۷ سال حمایت از کالای ایرانی. در سال‌های اخیر بر کار و تولید و نوآوری تأکید شده است.

نخستین بار که حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) به طور رسمی نامی را برای یک سال برگزید، به پیام نوروزی ایشان در سال ۱۳۷۸ باز می‌گردد. از آن پس این مسئله به صورت یک سنت، همه ساله تکرار شد. نامگذاری سال‌های مختلف که از اول فروردین ۷۸ آغاز شد، در حالی بود که رهبر معظم انقلاب در سال‌های پیش از آن هم در پیام‌های نوروزی خود بر نکته‌ای مشخص تأکید می‌کردند، اما نام مشخصی را برای سال آغاز شده، عنوان نمی‌کردند. بر همین مبنا بود ایشان سال ۱۳۶۹ را سال تأکید بر «تحول درونی و اصلاح امور» عنوان کردند؛ سالی که اولین عید نوروز ایران اسلامی به رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای بود. رهبر معظم انقلاب همچنین سال ۱۳۷۰ را تأکید بر «صبح روشنی»، سال ۱۳۷۱ را تأکید بر «تحکیم معنویت»، سال ۱۳۷۲ را سال تأکید بر «عدالت اجتماعی»، سال ۱۳۷۳ را تأکید بر «صرفه‌جویی»، سال ۱۳۷۴ را سال تأکید بر «وجدان کاری، انضباط اجتماعی، انضباط اقتصادی»، سال ۱۳۷۵ را تأکید بر «ضرورت پرهیز از اسراف و حفظ ثروت و منابع عمومی کشور»، سال ۱۳۷۶ را سال تأکید بر «توجه به معنویات و فضایل اخلاقی» و سال ۱۳۷۷ را سال تأکید بر «صرفه‌جویی و پرهیز از اسراف، قناعت و پایداری بر مواضع اسلامی و انقلابی» اعلام کردند. نامگذاری سال‌ها در ایران به طور رسمی توسط حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم جمهوری اسلامی ایران و اولین بار در پیام نوروزی سال ۱۳۷۸ رخ داد. در آن سال رهبر انقلاب عنوانی را برای آن سال انتخاب نمود و پس از آن این نام‌گذاری به شکل یک سنت همه ساله تکرار می‌گردد.

۲- عنوان سال‌های نامگذاری شد

۳- نامگذاری سال‌ها به عنوان سیاستگذاری کلان غیر رسمی در خصوص تأثیر نامگذاری سال‌ها از سوی رهبری بر سیاستگذاری عمومی در حیطه اقتصادی که تولید و اشتغال را شامل می‌شود، می‌توان به برنامه ششم توسعه اشاره کرد. به عنوان مثال در راستای تحقق بند دوم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی از سوی رهبری سیاست‌های کلی یعنی پیشسازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری در مواد ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۸۱ و ۸۲ برنامه ششم توسعه، ضمن تأکید بر توسعه و کاربست علم و فناوری به عنوان یکی از موضوعات خاص در طول پنج سال آتی، درباره جذب اساتید و متخصصین برای آموزش و انتقال فن و فناوری (تکنولوژی)، ایجاد ظرفیت جذب، توسعه فناوری‌های اولویت‌دار نفت، گاز و پتروشیمی و انرژی‌های تجدید پذیر و بکارگیری آنها در صنایع مرتبط و ارتقای فناوری‌های موجود و بومی‌سازی آنها و کاهش شدت مصرف انرژی، بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و سرمایه‌ها و ارتقای سطح علمی و فنی صنعت هوایی کشور با رعایت اصل حمایت از صنایع داخلی دانش‌بنیان و انتقال فناوری پیشرفته به داخل و همچنین ایجاد اشتغال برای نیروهای تحصیل‌کرده، تنظیم رابطه متقابل تحصیل و اشتغال، گسترش همکاری و تعاملات فعال بین‌المللی و افزایش نقش مردم در مدیریت علمی و فناوری کشور، تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان در داخل کشور با مشارکت شرکت‌های خارجی صاحب صلاحیت و دارای دانش برای طراحی، مهندسی، ساخت، نصب تجهیزات و انتقال فناوری در حوزه‌های انرژی شامل بالادستی و پایین‌دستی نفت و گاز و تبدیل نیروگاهی و اعطای تسهیلات لازم در این زمینه و تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای

رهبری سال ۱۳۷۸ را به مناسبت یکصدمین سال تولد بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، سال امام خمینی نامیدند. همچنین سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ به نام امام علی علیه السلام و ۱۳۸۱ سال عزت و افتخار حسینی نامیده شد. در روند نام‌گذاری سال‌ها، معظم له با توجه به مسائل ضروری و کلان کشور و رعایت اولویت، هر سال را به موضوعی اختصاص و به ترتیب زیر نام‌گذاری کردند: ۱۳۸۲ سال نهضت خدمت‌رسانی؛ ۱۳۸۳ سال پاسخ‌گویی سه قوه به ملت ایران؛ ۱۳۸۴ سال همبستگی ملی و مشارکت عمومی؛ ۱۳۸۵ سال پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله؛ ۱۳۸۶ سال اتحاد ملی و

کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری تکالیف مشخصی برای دولت تعیین و اختیارات لازم اعطا شده است.

همچنین در راستای بند (۳) سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی ابلاغی رهبری یعنی محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد در مواد ۲، ۴ و بندهای الف تا ث ماده ۴۵ برنامه ششم توسعه، بحث‌های مهمی از جمله بهره‌وری تأمین منابع مالی برای اقتصاد کشور، تأمین حداقل دو و هشت دهم (۲/۸) واحد درصد از رشد هشت درصد (۰/۸) اقتصاد از محل ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید، اجرائی نمودن چرخه مدیریت بهره‌وری توسط دستگاههای اجرائی و نیروهای مسلح و ارتقای بهره‌وری در بخش کشاورزی و مصرف منابع آبی مطرح شده است. همچنین در راستای ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و بکارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور، ماده ۳۱ و بند ۹ ماده ۷ مطرح است. در این مواد تصریح شد که در راستای تعادل بخشی، توازن و آمایش سرزمینی، توزیع سی درصد (۰/۳۰) از اعتبارات تملک دارائی سرمایه‌ای کشور به شورای برنامه‌ریزی استانها اختصاص می‌یابد.

بر همین اساس رئیس قوه قضاییه، دستورالعمل «پیگیری اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در قوه قضاییه» را ابلاغ کرد. مطابق دستورالعمل به‌منظور استفاده بهینه از ظرفیت‌های قوه قضاییه جهت اجرای ابعاد حقوقی، قضایی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در چارچوب مقررات و با لحاظ وظایف و اختیارات و صلاحیت‌های قانونی «ستاد مرکزی پیگیری اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در قوه قضاییه» که از این پس «ستاد مرکزی» نامیده می‌شود، تأسیس می‌گردد. وظایف ستاد مرکزی عبارت است از: ۱- برنامه ریزی ۲- نظارت و پیگیری اقدامات ناظر به اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در قوه قضاییه ۳- ایجاد هماهنگی میان مسئولین و نمایندگی‌های قوه قضاییه در حوزه اقتصادی، حمایت‌های حقوقی، قضایی از فعالیتهای اقتصادی مجاز و مشروع در سطح ملی ۴- حمایت‌های لازم جهت رفع مسائل و مشکلات حقوقی، قضایی سرمایه گذاری و ایجاد هماهنگی و انسجام در امور مشاوره، کارشناسی و داوری مربوط به دعاوی و اختلافات پرونده‌های تجاری و اقتصادی.

علاوه بر موارد مذکور، می‌توان به انعکاس اقتصاد مقاومتی و ایجاد اشتغال در برنامه بودجه سالانه کشور

نیر اشاره کرد. تبصره ۱۸ بودجه ۱۳۹۷ به اشتغال اختصاص پیدا کرد. قانون بودجه ۱۳۹۸ مطابق قانون بودجه سال ۱۳۹۷ بر تبصره «۱۸» و اعطای تسهیلات اشتغال و رونق تولید متمرکز است. در این میان تغییر رویکرد حمایت از برنامه‌های اشتغال زا به جای حمایت از طرح‌های اشتغال زا و تسهیل تامین وثایق موردنیاز این برنامه‌ها از طریق افزایش سرمایه صندوق‌های ضمانت سرمایه گذاری و تامین مالی بخش تولید از محل منابع قانون هدفمندی یارانه ها، از نقاط مثبت لایحه در راستای اثربخشی بیشتر تبصره «۱۸» است. همچنین می‌توان به مصوبه هیات وزیران درخصوص اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی اشاره کرد که بر اشتغال در مناطق روستایی تمرکز دارد. با وجود انعکاس مولفه‌های مورد نظر رهبری در نام گذاری سال‌ها به ویژه مولفه‌های اقتصادی مانند اشتغال و تولید در سیاست گذاری عمومی قوای مختلف، اما مشکلات اشتغال و تولید همچنان پابرجاست. در جدول شماره ۱، اطلاعات عمومی و جمعیت شناختی مصاحبه شوندگان ارائه شده است.

از نظر ویژگی‌های جمعیتی، محدوده سنی کارشناسان ۳۰ تا ۵۵ سال است. از مجموع ۳۹ مصاحبه شونده، ۲۸ نفر را مردان و ۱۱ نفر را زنان تشکیل می‌دهند. اغلب افراد متأهل بوده و محل کار و زندگی فعلی بیشتر آن‌ها تبریز بوده و فقط تعداد ۸ نفر مجردند که به همراه خانواده پدری خود زندگی می‌کنند. در بررسی برداشت ذهنی مصاحبه شوندگان نسبت به نام گذاری سالهای انجام شده، تعداد ۱۳ نفر از آنان مفاهیم اقتصادی مورد تاکید مقام رهبری بر روند سیاست گذاری عمومی را تاثیرگذار تلقی کرده و از نظر ۲۶ نفر مولفه‌های مورد اشاره در سیاست گذاری عمومی تاثیر گذار محسوب نشده است. در بین این اشخاص ۷ نفر نیز اطلاعی از عنوان نامگذاری شده و تاثیر آن بر سیاست گذاری عمومی و مدل تبیین کننده آن بر اساس نام گذاری سال نداشتند. در ادامه، بررسی برداشت و میزان اطلاع مصاحبه شوندگان از فرایند نام گذاری سال‌ها، و نیز بررسی مهم‌ترین مولفه‌های اقتصادی تاکید شده در نام گذاری سال‌ها از دید آنان، در دستور کار قرار گرفته است. سپس، برداشت شرکت کنندگان از مقوله نام گذاری سال‌ها مورد توجه بوده است.

جدول ۱: مشخصات عمومی مصاحبه‌شوندگان

ویژگی	دسته	جنسیت	تعداد	
محدوده سنی	۳۰ تا ۴۰	مرد	۹	
		زن	۲	
	۴۰ تا ۵۵	مرد	۲۲	
		زن	۶	
	تحصیلات	دکتر	مرد	۲۲
			زن	۶
کارشناسی ارشد		مرد	۱۱	
		زن	۰	
پایگاه اجتماعی- اقتصادی		بالا	مرد	۱۵
			زن	۵
	متوسط رو به بالا	مرد	۱۰	
		زن	۲	
	متوسط	مرد	۶	
		زن	۱	
وضعیت تاهل	مجرد	مرد	۶	
		زن	۲	
	متاهل	مرد	۲۵	
		زن	۶	
	جمع کل مصاحبه‌شوندگان			۳۹

موضوع تحلیل (محتوا) می‌باشد. تحلیل محتوا، تکنیکی پژوهشی برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آنها می‌باشد. در این روش، پژوهشگر ارتباط مستقیم با پیام‌ها دارد و سراغ سخنرانی‌ها می‌رود. امروزه تحلیل محتوا به روشی علمی تبدیل گردیده و نوید بخش به ثمر نشستن استنباط‌هایی شده است که اساساً از داده‌های کلامی نمادین و ارتباطاتی به عمل می‌آیند و در موضوعات اساسی جامعه‌شناسی، ارتباطات، سیاست و ... شمول یافته‌اند.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش حاضر شامل تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق مصاحبه با تعداد ۳۹ نفر از مطلعین در حوزه‌های اقتصاد و مدیریت، علوم سیاسی، حقوق و علوم اجتماعی، محققان، کارشناسان، اساتید دانشگاه، و ... می‌باشد. عوامل، موانع و مقولات استخراجی از متن مصاحبه‌ها شامل عناصر تأکید شده در اسامی نام‌گذاری شده در دو دهه گذشته از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، و تأثیر مولفه‌های اقتصادی مورد اشاره در سال‌های نام‌گذاری شده از سوی مقام معظم رهبری بر روند سیاستگذاری عمومی قوای سه‌گانه، و اقدامات مجلس شورای اسلامی و دولت در راستای سیاستگذاری عمومی می‌باشد. موانع استخراج شده در تبیین عدم تأثیر مولفه‌های اقتصادی تأکید شده توسط مقام معظم رهبری بر روند سیاست‌گذاری عمومی در حوزه اقتصادی، و نیز عوامل علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای

موانع استخراج شده در تبیین عدم تأثیر مولفه‌های اقتصادی تأکید شده توسط مقام معظم رهبری بر روند سیاست‌گذاری عمومی در حوزه اقتصادی، و نیز عوامل علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای در ارتباط با روند سیاست‌گذاری عمومی در کشور بر اساس نام‌گذاری سال در بخش نتیجه‌گیری (فصل پنجم) مورد تحلیل قرار خواهند گرفت.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی می‌باشد و با رویکرد کیفی^۲ به بررسی فرآیند سیاستگذاری عمومی در ایران بر اساس نامگذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری مبتنی بر مدل‌های سیاستگذاری عمومی انجام یافته است نوع تحقیق در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. توصیفی از این جهت که عناصر نامگذاری سال‌ها توسط مقام رهبری در سال‌های مختلف بررسی می‌شود و تحلیلی از این نظر که تأثیر این عناصر بر سیاستگذاری عمومی تبیین و تحلیلی می‌شود. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای استفاده شده و ابزار گردآوری اطلاعات، فیش برداری است. در این تحقیق تلاش شده داده‌های مورد نیاز از طریق مراجعه به کتاب‌ها و مقالات جمع‌آوری شود. بدین منظور با مراجعه به منابع مرتبط، داده‌ها از طریق فیش برداری، جمع‌آوری شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد. تحلیل محتوا از رویکردی خاص برای تحلیل داده‌ها برخوردار است. این رویکرد خاص عمدتاً ناشی از نحوه تلقی از

در ارتباط با روند سیاست گذاری عمومی در کشور بر اساس نام گذاری سال در بخش نتیجه گیری مورد تحلیل قرار خواهند گرفت.

۱- مهم‌ترین مولفه‌های اقتصادی مورد تاکید در نام-گذاری سال‌ها:

به دنبال بررسی مهم‌ترین مولفه‌های اقتصادی و اقتصاد شهری که رهبر معظم انقلاب در طول سال‌های گذشته بر آن‌ها اشاره داشته‌اند باید گفت از نظر مصاحبه شوندگان مفاهیمی مانند رونق تولید، جهش تولید، حماسه اقتصادی، همت مضاعف و کار مضاعف، اقتصاد مقاومتی بیشتر در نام گذاری سال‌ها مورد تاکید قرار گرفته است. همچنین مولفه‌های اقتصادی همچون مولد بودن، کارآفرینی، خودکفایی، تولید داخلی، اشتغال آفرینی، حمایت از کالای ایرانی، توسعه، مبارزه با فساد اقتصادی و اختلاس، مبارزه با تحریم اقتصادی در سخنان ایشان مورد اهمیت بوده است. بنابراین، براساس متن مصاحبه‌ها مقوله‌های اقتصادی مورد اشاره مصاحبه شوندگان را می‌توان در ۳ دسته مقوله یعنی اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید داخلی، اشتغال آفرینی دسته بندی کرد و تحت ۳ عنوان مورد توجه قرار داد.

جدول ۲: مهم‌ترین مولفه‌های اقتصادی مورد تاکید در نام‌گذاری سال‌ها از نظر مصاحبه شوندگان

مقولات مربوط
<ul style="list-style-type: none"> • اقتصاد مقاومتی • حمایت از تولید داخلی • اشتغال آفرینی

• اقتصاد مقاومتی

یک دسته از مولفه‌های تاکید شده در نام گذاری سال‌ها از دیدگاه مصاحبه شوندگان مفهوم اقتصاد مقاومتی است. مولفه‌هایی مشابه مضمون اقتصاد مقاومتی نیز به عنوان خرده مقوله همین مولفه در نظر گرفته شده است. همان طور که گفته شد، مصاحبه شوندگان به مفهوم اقتصاد مقاومتی و مفاهیم مشابهی چون مبارزه با تحریم اقتصادی، استقامت اقتصادی، حماسه اقتصادی، مبارزه با فساد اقتصادی و اختلاس، خود کفایی و ... تاکید نموده اند.

• حمایت از تولید داخلی

دسته دوم از مولفه هایی که از دید مصاحبه شوندگان در نام گذاری سال‌ها تاکید زیادی بر آنها شده است تحت عنوان حمایت از تولید داخلی شامل حمایت از کالای ایرانی،

رونق تولید، جهش تولید، و مولد بودن ارائه شده است. بر اساس مصاحبه‌های انجام یافته، در کنار تاکید افراد بر مولفه تولید داخلی، بر مفاهیمی مانند جهش تولید، رونق تولید داخلی، حمایت از کالای ایرانی، حمایت از تولید کننده داخلی، رونق تولید، کارآفرینی، مولد بودن و... اشاره شده است.

• اشتغال آفرینی

سومین دسته از مولفه‌های اقتصادی مورد تاکید مقام رهبری از نظر مصاحبه شوندگان، مقوله اشتغال آفرینی نام دارد. این مقوله دارای چند ریز مفهوم مانند ایجاد اشتغال، کارآفرینی، و کار مضاعف می‌باشد. همان طور که از متن مصاحبه‌ها قابل برداشت است، اغلب کارشناسان در حوزه-های اقتصادی، سیاسی، علوم اجتماعی بر این نظر بودند که مولفه‌های اقتصادی پر تکرار در بیانات مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر در سه مقوله یعنی اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید داخلی و اشتغال آفرینی مقوله بندی شده است. در قسمت بعدی به تحلیل برداشت مصاحبه شوندگان از نام گذاری سال‌ها به عنوان یک سیاست گذاری پرداخته می‌شود.

۲- برداشت مصاحبه شوندگان از مقوله نام گذاری سال‌ها مصاحبه شوندگان بنابر برداشت‌ها و تجربیات ذهنی خود

تعریف‌های مختلفی از موضوعی تحت عنوان نام گذاری سال توسط مقام رهبری داشتند. در مقوله بندی تعاریف آنان از سیاست گذاری اقتصادی که مورد بحث ماست، می‌توان به ۶ دسته مقوله رسید که بیانگر نوع نگاه و زاویه دیدی است که افراد نسبت به جریان نام گذاری سال‌ها در ذهن دارند. در بین این نظریات، برخی دیدگاه‌ها بر ایده‌ی نوعی سیاست بودن نام گذاری سال‌ها موافق نبودند و آن را یک فرآیندی جدا از سیاست گذاری اقتصادی تلقی کرده اند. این مقوله‌ها شامل آرمان‌محور بودن، حکم‌محور بودن، خط مشی‌محور بودن، کلیشه‌محور بودن، مصلحت‌محور بودن، فقیهانه بودن می‌باشند که در ادامه به طور مجزا مطرح و شاهد مثال‌ها ارائه شده اند.

جدول ۳: برداشت مصاحبه شوندگان از مقوله نام‌گذاری سال‌ها

مقولات مربوط	
<ul style="list-style-type: none"> • آرمان‌محور بودن • حکم‌محور بودن • خط مشی‌محور بودن • کلیشه‌محور بودن • مصلحت‌محور بودن • فقیهانه بودن 	مقوله نام‌گذاری سال‌ها

• آرمان‌محور بودن

برخی از مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که نام گذاری سال توسط رهبر در نظام سیاسی کشور ما بیشتر از آنکه نوعی سیاستگذاری مبتنی بر واقعیات سیاسی و اقتصادی داخلی و خارجی باشد، آرمان‌گرایی معطوف به اهداف عالی حکومت جمهوری اسلامی ایران است. روند نام گذاری‌ها در واقع بر آرمان‌های انقلاب اسلامی استوار است و نه سیاست گذاری اقتصادی. با توجه به مطالب ارائه شده، در حیطه برداشت مصاحبه‌شوندگان از سیاست نامگذاری سال‌ها در ارتباط با مقوله آرمان محور بودن، بر مصادیقی همچون پیگیری مفاهیم آرمانی نظام و انقلاب، مبتنی بودن بر اهداف و آرزوهای نظام، ایده پردازی، و سیاست گذاری کلی معطوف به آرمان توجه شده است.

• خط مشی‌محور بودن

یکی از محورهایی که از نظر اغلب مصاحبه‌شوندگان نام گذاری سال‌ها براساس آن انجام می‌شود، خط مشی تلقی شدن این نوع اقدام است. به بیانی دیگر، در حوزه سیاسی و اقتصادی رهبر معظم انقلاب، بنابر دید دیدگاه و آینده نگری که دارند تصمیم به تعیین خط مشی می‌نمایند تا رویه غیررسمی نهادهای حکومتی را روشن کنند. بنابر آنچه از شواهد مثال قابل برداشت است، فرایند نام گذاری سال، از دید برخی مصاحبه‌شوندگان در قالب خط مشی تعریف شده که دربردارنده مصادیقی چون نوعی سیاست غیررسمی بودن، مبنایی کلی بودن برای قانون گذاری و سیاست گذاری، منعکس کردن سیاست کلی، مبتنی بودن بر ارزش‌های نظام، ایدئولوژیک بودن، مبنای آینده نگری داشتن، جنبه ابلاغیه داشتن، اراده جهت دهی کلی و ... می‌باشد.

• حکم‌محور بودن

دومین مقوله از بین بررسی برداشت مصاحبه‌شوندگان از جریان سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها، حکم‌محور تلقی شدن این نوع سیاست گذاری است. در واقع به باور این عده عبارات و نام‌هایی که به عنوان نام سال انتخاب و اعلام می‌شوند، جنبه حکمی و دستوری دارند. فرمانی است که از جانب بالاترین مقام رسمی کشور صادر می‌شود و کمتر بتوان در قالب یک نوع سیاست گذاری محسوب کرد. بر اساس مصاحبه‌های ارائه شده، مضامین مرتبط با دومین مقوله از برداشت مصاحبه‌شوندگان نسبت به نام گذاری سال‌ها، یعنی حکم‌محور بودن را می‌توان شامل مصادیقی از قبیل جنبه صوری و دستوری داشتن، نوعی فرمان راندن، چارچوب کلی تعیین کردن، دستور صادر کردن، حکم حکومتی دادن و ... دانست.

• مصلحت‌محور بودن

از آنجایی که مقام معظم رهبری از صلاحیت کامل عقلی و معنوی هدایت انقلاب و تعیین مسیر نظام بهره مند هستند به اعتقاد برخی مصاحبه‌شوندگان نام گذاری سال‌ها از جانب ایشان بدون شک در راستای حفظ و یکپارچگی نظام و سپس رشد و پیشرفت جامعه انجام می‌گیرد و نسبت به مدبرانه و حکیمانه بودن نام گذاری سال‌ها به عنوان یک سیاست گذاری در حوزه اقتصادی می‌توان اطمینان داشت. با توجه به دیدگاه مصاحبه‌شوندگان برخی بر این باور بودند که نام گذاری سال توسط مقام معظم رهبری نوعی تدبیر مصلحت‌اندیشانه است که از مضامین و ویژگی‌هایی مانند هوشمندی، درایت مندی، ذکاوت‌مندی، مدبرانگی، شفافیت مندی، و مستدل و منطقی برخوردار می‌باشد.

• کلیشه‌محور بودن

یکی دیگر از انواع برداشت مصاحبه‌شوندگان از نام گذاری سال توسط مقام معظم رهبری، مقوله ای است که تحت عنوان کلیشه محور بودن نام گذاری قابل بررسی است. توصیفی که سیاست گذاری در حوزه اقتصادی را با اقدامی کلیشه‌ای مانند تعیین نام برای هر سال را قابل اجماع در یک معنی نمی‌داند. کلیشه‌محور بودن عنوانی است که به آن دسته از مضامینی اطلاق شده است که مصاحبه‌شوندگان بر مضمون بدون تاثیر بودن نامگذاری، صوری بودن، تشریفاتی بودن، سنت و رسم بودن، راهبرد کلی بودن، در حکم تثبیت نظام بودن و ... تاکید داشته‌اند.

• فقیهانه بودن

ششمین مقوله در بین مقولاتی که برداشت مصاحبه‌شوندگان از مفهوم نام گذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری را منعکس می‌کند، مقوله فقیهانه دانستن نام گذاری سال‌هاست. به این معنی که هر عنوانی که برای سال انتخاب شده همواره ناشی از درایت فقهی و معنوی مقام رهبری بوده و بیشتر از هر جنبه‌ای جایگاه فقهی و حقوقی ایشان در جهان اسلام را بیان می‌کند. ویژگی دیگری که مصاحبه‌شوندگان برای سیاست نام گذاری سال توسط مقام رهبری بر شمرده‌اند، تحت عنوان فقیهانه بودن مطرح شده است که مضامین آن شامل شرعی بودن تکلیف، رهبریت معنوی جوامع مسلمان، حامل پیام صلح و اتحاد بودن، برخورداربودن از بینش فقهی و حقوقی بالا، فیلسوفانه بودن و ... بوده است.

۳- بررسی تاثیر نام گذاری سال‌ها بر روند سیاست گذاری قوای سه گانه

در ایران سیاست گذاری کلی نظام توسط مقام معظم رهبری به طور رسمی و غیررسمی به قوای سه گانه ابلاغ می‌شود. قوه مقننه و قوه مجریه و قوه قضاییه براساس سیاست‌های ابلاغی یا غیر ابلاغی رهبر، اقدام به سیاستگذاری عمومی و اجرای آن می‌کنند. مجلس شورای اسلامی نقش بسیار مهمی در قانون گذاری و سیاستگذاری عمومی دارد. رئیس جمهور نیز به عنوان دومین مقام رسمی کشور مسئولیت اجرای قانون اساسی و سیاست‌های عمومی به جز در اموری خاص را برعهده دارد. قوه قضاییه هم برای نظارت نسبت به حسن اجرای سیاست گذاری ها، سازمان بازرسی کل کشور و جهت رسیدگی به شکایات مردم نسبت به دولت، دیوان عدالت اداری را ایجاد نموده است. عده ای از مطلعین و کارشناسان امر بر این عقیده بودند که سیاست‌های ابلاغی و غیر ابلاغی توسط قوه مقننه و مجریه به طور کامل اجرا نمی‌شود. تعدادی از مصاحبه شونده‌گان که بر تاثیر نام گذاری سال‌ها بر روند سیاست گذاری در کشور اذعان داشتند، به دنبال تایید نظر خود مبنی بر اجرا شدن سیاست‌های اعلام شده توسط رهبر بر عملکرد قوای سه گانه بودند. در ادامه نقش هر یک از قوای سه گانه در اجرای سیاست‌های مبتنی بر نام گذاری سال‌ها بر اساس متن مصاحبه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

• نقش قوه مجریه در اجرای سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها

در این بخش، بررسی نقش دولت به عنوان رکن اصلی در زمینه اجرای سیاستگذاری‌های حوزه اقتصادی از جمله اجرای مولفه‌های اقتصادی همچون مولد بودن، کارآفرینی، خودکفایی، تولید داخلی، اشتغال آفرینی، حمایت از کالای ایرانی، و مبارزه با تحریم‌ها و ... که در قالب ۳ دسته مقوله یعنی اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید داخلی، اشتغال آفرینی دسته بندی شد، مورد نظر است. اغلب مصاحبه شونده‌گان تصریح کرده اند که دولت این امکان را داشته و توانسته است سیاست گذاری‌های اقتصادی مانند سیاست اقتصاد مقاومتی یا ایجاد اشتغال، حمایت از تولید ملی را در کشور مستقر و یا ایجاد آن را تسهیل نماید اما در مواردی نیز از انجام مطلوب آن کوتاهی نموده است. برعکس، برخی از کارشناسان نیز ابراز داشتند که دولت هر چند نقش مهمی در اجرای مولفه‌های اقتصادی مبتنی بر نام‌گذاری سال‌ها دارد اما در مواردی اندک قادر به انجام این اوامر بوده است. تعداد

زیادی نیز بر این تصور هستند که دولت عملاً نقش زیادی در اجرایی شدن سیاست‌های مبتنی بر نام گذاری سال‌ها ندارد و اغلب این سیاست‌ها از شیوه اجرایی برخوردار نیستند. نقطه مشترک نظر عموم مصاحبه شونده‌گان این بود که در حوزه اقتصاد مقاومتی دولت ترتیبات لازم برای عملکرد مطلوب دستگاه‌های اجرایی را ایجاد کرده است. همان طور که از متن مصاحبه‌ها قابل استنباط است، اغلب مصاحبه شونده‌گان بر عدم عملکرد مناسب دولت در بخش اجرای سیاست‌های اقتصادی توافق نظر داشتند و اذعان داشتند که تاثیر نام گذاری سال‌ها توسط رهبر بر روند سیاست گذاری قوه مجریه، در بخش کارآفرینی، بخش غیرانتفاعی، اعمال عوارض گمرکی و اصلاح نظام مالیاتی، تأمین کسری بودجه، اعمال تعرفه‌های دولتی جدید، صدور اوراق قرضه، وارد شدن به بازار بورس، اصلاح سیستم بانکی، ایجاد صنایع رقابتی مطلوب بوده است.

• نقش قوه مقننه در اجرای سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها

همان طور که قبلاً نیز اشاره شده، در کشور ما، قوه مقننه نقش مهمی را در اجرای سیاستگذاری عمومی برعهده دارد و از طریق رأی نمایندگان، لوایح و طرح‌های پیشنهادی را مورد بررسی و تصویب قرار می‌دهد و بصورت قانون در می‌آورد. وظیفه اصلی مجلس شورای اسلامی، خط مشی گذاری عمومی است. خط مشی گذاری عمومی، نوعی تصمیم گیری است که توسط افرادی که قدرت‌های سیاسی را کنترل می‌کنند، انجام می‌شود و از طریق مسئولان و مقامات اجرایی دستگاه اداری اجرا می‌گردد. از این رو، می‌توان سیاست گذاری عمومی از طریق نام گذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری را نوعی خط مشی گذاری تلقی کرد. بر اساس متن مصاحبه‌ها می‌توان گفت قوه قانون گذاری با وضع و تصویب قوانین و مقررات کمک می‌کند تا سیاست‌های اقتصادی کشور در حوزه‌های اقتصاد مقاومتی، اشتغال زایی، تولید داخلی، صادرات و واردات اعمال شوند. اما در این مورد که قوه مقننه تا چه حدی در حوزه سیاست گذاری عمومی همکاری لازم را داشته یا نداشته، در بین مصاحبه شونده‌گان دیدگاه چند گانه ای ملاحظه می‌شود. اغلب افراد تمایل دارند روند سیاست گذاری مجلس را متأثر از نام گذاری سال‌ها قلمداد کرده و نقش قوه مقننه را خوب ارزیابی کرده اند، برخی معتقدند که مجلس حسن همکاری را با ارگان‌های دولتی نداشته و بنابراین روند سیاست گذاری در حوزه اقتصادی با مشکل مواجه بوده، و تعدادی از مصاحبه شونده‌گان بر بهتر بودن عملکرد مجلس نسبت به

۴- عوامل و موانع اقتصادی موثر در عدم اجرای سیاستگذاری مبتنی بر نام‌گذاری سال‌ها

این دسته از عوامل و موانع در قالب ۴ خرده عامل قابل بررسی است. فقدان امنیت اقتصادی، وجود فساد مالی، وجود اقتصاد تک محصولی، وجود رانت بازی. از دیدگاه برخی مصاحبه شونده‌گان علت بسیاری از اجرا نشدن سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها راپاید در بین عوامل مالی و موانع اقتصادی جست و جو کرد.

جدول ۴: موانع اقتصادی موثر در عدم اجرای سیاست

گذاری مبتنی بر نام‌گذاری سال‌ها

موانع موثر
• فقدان امنیت اقتصادی
• وجود فساد مالی
• وجود اقتصاد تک محصولی
• وجود رانت بازی

• فقدان/امنیت اقتصادی

یکی از علل مرتبط با عدم سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها در دروند سیاست گذاری عمومی در حوزه اقتصادی را می‌توان از دیدگاه کارشناسان عامل فقدان امنیت اقتصادی تلقی نمود. همان طور که در شاهد مثال قابل استنباط است، اجرایی شدن برخی سیاست‌های اقتصادی به اندازه وجود امنیت اقتصادی در چرخه اقتصاد کشور اهمیت دارد. بر اساس آنچه از متن مصاحبه‌ها ارائه شد، می‌توان عامل عدم وجود امنیت اقتصادی برای سرمایه گذاری و تولید را از موانع اجرای سیاست اقتصاد مقاومتی در کشور دانست.

• وجود فساد مالی

دومین خرده عامل از بین عوامل و موانع اقتصادی اجرای سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها از نقطه نظر برخی مصاحبه شونده‌گان موضوع فساد مالی در دستگاه‌های دولتی کشور است. همان طور که از متن مصاحبه‌ها نیز منعکس می‌شود وجود اختلاس مالی، ناپدید شدن ارزهای دولتی و خارج شدن محموله‌های وارداتی سنگین از چرخه اقتصادی دسترسی به منابع سرمایه گذاری را محدود و در مواقعی غیر ممکن ساخته است. همان طور که در مصاحبه‌ها اشاره شد عده ای از مصاحبه شونده‌گان یکی از موانع اجرای سیاست‌های مبتنی بر نام گذاری سال‌ها توسط مقام رهبری را فسادهای مالی مانند پدیده رشوه گیری در دستگاه دولتی عنوان نموده اند.

دولت تاکید داشتند. طبق متن مصاحبه‌های انجام یافته، می‌توان ادعان داشت که در راستای جاری ساختن سیاست‌های اقتصادی متأثر از نام گذاری سال‌ها مانند مولفه تولید داخلی، اقتصاد مقاومتی، خودکفایی، قوه مقننه می‌توانست با تعیین قوانین و مقررات اقتصادی مانند خصوصی سازی، نقش ارگان‌های دولتی را در عرصه فعالیت‌های اقتصادی بیشتر نماید و این امکان را داشت تا بتواند اقتصاد کشور را از حالت رانتهی مبتنی بر درآمدهای نفتی به بخش خصوصی و سمت و سوی اقتصاد تئوری محور، سوق دهد که طبیعتاً این امر مهم پیش نیاز اصلی اجرایی کردن مولفه‌های اقتصادی اعلام شده از سوی مقام معظم رهبری قلمداد می‌گردد.

• نقش قوه قضاییه در اجرای سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها

وظیفه اصلی قوه قضاییه، همان گونه که پیش‌تر مطرح گشت، انجام امور قضایی و اداری و اجرایی کشور، حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت در جامعه است. این قوه حق نظارت خود را نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری، به همراه سازمانی به نام سازمان بازرسی کل کشور، به انجام می‌رساند. رویه قضایی یا رویه حقوقی در اداره کردن و نظارت بر امور، بر اساس قانون صورت می‌گیرد. بنابراین، نقش قوه قضاییه در تحقق سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها نسبت به قوه مقننه و قوه مجریه کم اهمیت تر محسوب می‌شود. براساس گفته‌های تعدادی از مصاحبه شونده‌گان این قبیل سیاست گذاری‌های غیر رسمی اعلام شده از سوی نهاد رهبری جزء خط مشی‌های غیررسمی انگاشته می‌شود که فقط در برخی موارد می‌تواند پیگیری قضایی را طلب کند. مگر آن که این نوع سیاست‌گذاری در قالب لایحه و آیین نامه و قانون در مجلس تصویب و به دستگاه‌های اداری و اجرایی ابلاغ گردد. در این صورت است که قوه قضاییه درشرایطی ناگزیر است که عوامل دولتی و قانون گذاران را به صلاح‌دید خود با یک رویکرد قانونی مواخذه نماید. طبق متن مصاحبه‌های انجام یافته، می‌توان استنباط نمود که عملکرد قوه قضاییه در راستای اجرای سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها توسط رهبر، از دیدگاه مصاحبه شونده‌گان متوسط بوده است. به این معنی که در ارزیابی، نیمی از آنان نقش قوه قضاییه در بخش مبارزه با فساد اقتصادی و اختلاس، و شناسایی و اعلان دارایی‌های مسئولان، را خوب اطلاق کرده اند و حدوداً نیمی دیگر گزارش دادند که عوامل این قوه تاثیرگذار عمل نکرده اند.

• وجود اقتصاد تک محصولی

یکی دیگر از موانع و عوامل موثر در عدم اجرای سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سالها وجود اقتصاد تک محصولی نام گرفته است. به اعتقاد برخی از مصاحبه شوندگان تکیه کشور ما بر درآمد حاصل از فروش نفت اقتصاد ما را دچار مشکل کرده است. با توجه به اظهارات مصاحبه شوندگان اقتصاد تک محصولی می- تواند به عنوان یکی از موانع عدم تاثیر سیاست مبتنی بر نام گذاری سالها بر روند سیاست گذاری عمومی در کشور در نظر گرفته شود.

• وجود رانت بازی

پدیده رانت بازی آخرین خرده عامل اقتصادی موثر در روند سیاست گذاری عمومی کشور متأثر از نام گذاری سالها از نقطه نظر برخی افراد است. بدین صورت که سیستم سیاسی و اقتصادی حکومت ما به گونه ای است که امکان اینکه برخی افراد صاحب منصب با ابزارهایی مثل رانت اطلاعات می توانند در چرخه اقتصاد سالم کشور خلل ایجاد کنند. و از این طریق اجازه اعمال شدن سیاستهای اقتصادی برگرفته از نام گذاری سالها را در

سیستم اقتصادی ندهند. با توجه به اظهارات مصاحبه شوندگان می توان گفت سوء استفاده افراد دارای مقام دولتی در دستگاههای اجرایی و وجود پدیده رانت بازی در کشور موجب اختلال در اجرای سیاستهای مبتنی بر نام گذاری سالها شده است.

۵- اقتصاد و اقتصاد شهری: محور نامگذاری سالها در

یک دهه اخیر توسط رهبر انقلاب

در سالهای ابتدایی نامگذاریها بیشتر جنبه مذهبی و اعتقادی داشت، مانند سال امام خمینی (ره)، سال امام علی (ع)، سال عزت و افتخار حسینی و سال پیامبر اعظم (ص)، ولی کم کم این نامگذاریها رنگ و بوی اجرایی و اقتصادی به خود گرفت. بطوریکه در حدود دو دهه اخیر این نامگذاریها اغلب بر مساله اقتصاد بویژه با تاکید بر اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی متمرکز بوده است. مرور نامگذاری سالها بخصوص از سال ۱۳۸۰، نشان می دهد مساله، تولید، اشتغال، تورم و رفاه؛ از مهمترین دغدغهها مقام معظم رهبری بوده اند که همه این متغیرها، مربوط به اقتصاد خرد و کلان کشور می شود. در شکل شماره ۱، نامگذاری سالها از ابتدا تا کنون نشان داده شده است.

شکل ۱: نامگذاری سالها از ابتدا تا کنون

بحث و نتیجه گیری

در ارزیابی نقش قوای سه گانه در سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها می‌توان نتیجه گرفت که در بین قوه مقننه، مجریه و قضاییه از دیدگاه افراد بیشترین نقش را دولت و سپس قوه قضاییه ایفا کرده است. اغلب مصاحبه شوندگان تصریح کرده اند که دولت این امکان را داشته و توانسته است سیاست گذاری‌های اقتصادی مانند سیاست اقتصاد مقاومتی، اشتغال آفرینی، حمایت از تولید ملی را در کشور مستقر و یا ایجاد آن را تسهیل نماید اما در مواردی نیز در انجام مطلوب آن موفق نبوده است. نقطه مشترک نظر عموم مصاحبه شوندگان این بود که در حوزه اقتصاد مقاومتی دولت ترتیبات لازم برای عملکردی قابل قبول در بخش کارآفرینی، بخش غیرانتفاعی، اعمال عوارض گمرکی و اصلاح نظام مالیاتی، تأمین کسری بودجه، اعمال تعرفه‌های دولتی جدید، صدور اوراق قرضه، وارد شدن به بازار بورس، اصلاح سیستم بانکی، ایجاد صنایع رقابتی ایجاد کرده است.

همچنین، به گفته افراد، قوه مجریه به طور نسبی در ایجاد فضای مشارکتی در بخش دولتی و خصوصی، اصلاحات قوانین خصوصی سازی، ایجاد بازار آزاد خوب عمل کرده است. از جمله بخش‌هایی که بنابر دیدگاه افراد، قوه قضاییه در آن نقش ایفا نموده شامل حیطه مبارزه با فساد اقتصادی و اختلاس، و شناسایی و اعلان دارایی‌های مسئولان دولت و حکومت بوده است.

با توجه به یافته‌های مطالعه، از انواع برداشت‌هایی که نسبت به موضوع نام گذاری سال‌ها توسط مقام معظم رهبری وجود داشت، جنبه آرمان‌محور بودن، حکم‌محور بودن، خط مشی‌محور بودن، کلیشه‌محور بودن، مصلحت‌محور بودن، فقیهانه بودن مورد نظر افراد بوده است. از شرایط علی تأثیرگذار در اجرایی نشدن سیاست گذاری اقتصادی مبتنی برنامگذاری سال‌ها، مشتمل بر فرهنگ سیاسی، و خرده عوامل مربوط به آن: ناکارآمد بودن سیاست‌ها، تعریف نشدن روش‌های اجرایی سیاست‌ها، شفاف نبودن روابط درون نهادی، عدم هم‌خوانی قوانین با یکدیگر، عدم هماهنگی و تعامل سازنده میان قوای سه گانه شامل سه خرده عامل: (عدم وضوح اصل تفکیک قوا، عدم تعادل بین دولت، مجلس و قوه قضاییه، وجود رویکردهای متناقض در بین قوا)، وجود جنگ قدرت در نظام، وجود فضای ابهام آلود سیاسی، بستر و محیط سیاسی، وجود جناح‌های سیاسی‌نما برده شده است.

ناهماهنگی بین نهادهای سیاستگذار و جناح‌گرایی و حزب‌گرایی، عدم هماهنگی و تعامل سازنده میان قوای سه گانه شامل سه، عدم وضوح اصل تفکیک قوا، عدم

تعادل بین دولت، مجلس و قوه قضاییه، وجود رویکردهای متناقض در بین قوا، ارتباط و گفتگوی مدیریت کلان نظام را با مردم و جامعه بین المللی به صورت منضبط پیش نبرده و در موارد عدیده‌ای، توان مسئولان قوا و نهادهای زیرمجموعه نظام سیاسی کشور (خصوصاً قوه مجریه) در توجیه این ناهماهنگی‌ها تحلیل رفته است. با توجه به اصلی تلقی کردن عامل حکمرانی ضعیف به عنوان عامل هسته‌ای در کارا نبودن سیاست گذاری مبتنی بر نام گذاری سال‌ها می‌توان استدلال نمود که نظام سیاستگذاری در کشور، با چالش‌های متعددی مواجه است. بخشی از اصول قانون اساسی، در ارتباط با تنظیم روابط قوای سه گانه و روابط قوا با رهبری نظام و حیطه وظایف نهادهای دیگر در فرآیند سیاستگذاری به نوعی تبیین آرمانی از روابط میان نهادها و دور از حل بحران تلاقی واقعی آنها بوده است و ساز و کار مناسب محقق شدن سیاستی مبنی بر نام گذاری سال‌ها منسجم، پیش بینی نشده است. بر اساس برخی موانع ناشی از فرهنگ سیاسی جامعه، مانند وجود امتیازات خاص برای گروه‌های وابسته به نظام و وجود پدیده رانت بازی، وضع قانون از سوی تصمیم گیران سیاسی، به عنوان وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف سیاسی گروهی خودشان مورد بهره برداری قرار گرفته است. عملکرد دولت علی رغم دسترسی به ابزارهای حقوقی، اداری و مالی جهت هماهنگی و توجیه دیدگاه‌ها و جلب حمایت دیگر نهادها و قوا از برنامه‌های خود، در استفاده از این ساز و کارها ضعیف بوده است. زیرا در ساختار سیاسی کشور برای قوه مجریه ابتکار عمل در نظر گرفته نشده بود و به جای استقرار ساز و کارهای مناسب برای هماهنگی میان نهادها در اتخاذ سیاست‌های لازم در تمام حوزه‌های جامعه، صرفاً در زمان‌های نزدیک به انتخابات ریاست جمهوری تبلیغ در فضای عمومی و گفتگو با مردم مورد توجه قرار شخصی‌های سیاسی بوده و سامان مدیریت شده‌ای برای استقرار گفتمان سازنده با دیگر قوا و نهادها در جهت نهادینگی نظام سیاستگذاری یکپارچه و منظم برقرار نبوده است. خصلت‌های خردگرای و نارسایی‌های منطق حاکم بر فرآیند سیاستگذاری عمومی، همچون آرمان‌نگری، ابهام در ماهیت نام گذاری سال‌ها، کوتاه نگری، فقدان دید استراتژیک و مساله محور به موضوعات، افراط‌گرایی، رادیکالیسم و تغییرجهت و گردش‌های ناگهانی در سیاست‌ها نظام سیاستگذاری کشور را از هم گسیخته کرده و روند دستیابی به اهداف تعیین شده را به شدت تضعیف کرده است.

پیشنهادهای تحقیق

در راستای بهبود عملکرد دولت در سیاستگذاری در حوزه اقتصادی پیشنهاد می‌شود دولت با وارد شدن به عنوان واسطه در گسترش فعالیت بخش خصوصی، ایجاد رقابت در شرکت‌ها و موسسات خصوصی، ایجاد بازار آزاد و نظارت کامل بر بازار آزاد، به بازار بورس، بر دارایی‌های خود بیفزاید و بر کسری بودجه فائق بیاید.

یکی دیگر از پیشنهادات که بر نقش مجلس شورای اسلامی به عنوان نهاد قانون گذار اشاره دارد، این است که قوه مقننه در حوزه سیاست گذاری اقتصادی به وضع قوانین و مقرراتی که ضمانت قانونی و اجرایی ابلاغیه‌های مقام معظم رهبری را در برداشته باشد، همت گمارد تا روند ابلاغیه‌ها در قالب قوانین رسمی طی شود، به تصویب برسد، از قاعده مشخص پیروی کند.

همچنین دولت می‌تواند از ظرفیت‌های قانونی تعریف شده در قانون اساسی تمام استفاده و بهره لازم را ببرد. و در مدیریت ارز عملکرد خود را بهبود ببخشد.

از جمله پیشنهادات مبتنی بر نقش قوه قضاییه، به عنوان ارگان ناظر، زمینه سازی برای ایجاد امنیت در سرمایه گذاری در حوزه اقتصادی، و برطرف نمودن موانع سرمایه گذاری امن نام برده می‌شود.

از دیگر پیشنهاداتی که به عنوان راهکاری مبتنی بر عاملیت قوه قضاییه قابل مطرح است، ایجاد فضای مشارکتی در بخش دولتی و خصوصی، اصلاحات قوانین خصوصی سازی، افشاگری در زمینه حقوق و درآمد افراد صاحب منصب در دولت مورد توجه بوده است.

منابع و ماخذ

آجیلی، هادی، اقتصاد مقاومتی در نظام اقتصاد سیاسی جهانی، تهران، دانشکده علامه طباطبایی، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی سال نهم، شماره بیست و چهارم، پاییز ۱۳۹۲.

توفیق، فیروز، نگاهی به آینده برنامه ریزی در ایران، در مجموعه مقالات همایش سیاست‌ها و مدیریت برنامه‌های رشد و توسعه در ایران: مدیریت و برنامه ریزی توسعه، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۴.

جانی، سیاوش و ازوجی، علاءالدین، تبیین مفهوم و مبانی تاب آوری و اقتصاد مقاومتی در طراحی برنامه ششم توسعه، تهران، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری، دفتر امور اقتصاد کلان و ارزیابی برنامه، ۱۳۹۳

حاجی یوسفی، امیرمحمد؛ دولت رانتی یک بررسی مفهومی: اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۲۵ و ۱۲۶، ۱۳۸۷.

دانایی فرد، حسن، ثقفی، عمادالدین، مشبکی اصفهانی، اصغر، (۱۳۸۹)، "اجرای خط مشی عمومی: بررسی نقش عقلانیت در مرحله تدوین خط مشی"، مدرس علوم انسانی - پژوهش‌های مدیریت در ایران، دوره ۱۴، شماره ۴، ۱۳۸۹.

سعید، عطارو خواجه نائینی، علی، «بررسی و تحلیل عوامل موثر بر ناکارآمدی نظام سیاستگذاری در ایران»، فصلنامه سیاستگذاری عمومی، دوره اول، شماره اول، ۱۳۹۴.

سلطانی، علیرضا و حشمت پور، علیرضا، ساختار مدیریت درآمدهای نفتی در نروژ و گذار از دولت رانتیر، نشریه مطالعات روابط بین الملل، شماره ۳۴، ۱۳۹۵.

سیف، اله مراد، «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران»، آفاق امنیت، سال پنجم، ش ۱۶، ۱۳۹۱

سیف، اله مراد، «مقدمه‌ای بر نقشه راه پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران»، مطالعات راهبردی بسیج، ش ۶۱، ۱۳۹۲

نجفی اسفاد، مرتضی و محسنی، فرید، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلد اول، چاپ اول، تهران: انتشارات بین المللی المهدی، ۱۳۸۱.

نجفی جزه، حامد؛ منافع ملی و باز تعریف راهبرد بلند مدت کشور در مورد تولید نفت خام، اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۱.

نورث، داگلاس سی، اقتصاد نهادی نوین و توسعه؛ ترجمه فرشاد مؤمنی؛ فصلنامه اقتصادی-سیاسی، سال اول، شماره اول، ۱۳۸۵.

همایون کاتوزیان، محمدعلی، اقتصاد سیاسی ایران، ترجمه محمدرضا نفیسی و کامبیز عزیزی، تهران: نشر مرکز، چاپ ۱۱، ۱۳۸۴.

الوانی، م. شریف زاده، ف، فرآیند خط مشی گذاری عمومی (باتجدید نظر)، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ چهارم، شماره ۳۴ بهار ۱۳۸۵.

Andrews, Clinton J.; (2003), "Rationality in Policy Decision Making", chapter 12 from "Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics and Practices", by Fischer, Miller, Sidney; (2007), Taylor & Francis Group, LLC, CRC Press.

Coase, Ronald H. (1960) The Problem of Social Cost; Journal of law and economics, Vol. 3:1-44.

- Coase, Ronald H. (1998) The New Institutional Economics; The American Economic Review, Vol. 88. 2: 73.
- Culley JM. "Use of a Computer-Mediated Delphi Process to Validate a Mass Casualty Conceptual Model". CIN: Computers, Informatics, Nursing. 2011; 29(5), pp272-279
- D.Pearce. The MIT Dictionary of Modern Economics (MIT Press, 3rd Edition, 1989, p;120.
- Hoppe R.; (2004), Co-evolution of modes of government and rationality: A diagnosis and research agenda; Administrative Theory & Praxis, Vol. 24, No. 4.
- James, Simon (1997). British Government Reader in Policy Making, Rutledge.
- Keddie, D. Nikki (1989), "Oil Economic Policy and Social Conflict in Afshar, Haleh Iran: A Revolution in Turmoil", London: Macmillan Press, PP.4-16.
- Kelly, Thomas; (2003), "Epistemic Rationality as Instrumental Rationality: A Critique", Appeared in Philosophy and Phenomenological Research Vol. LXVI, No.3, May.
- Lino Briguglio and et.al, Economic Vulnerability and Resilience: Concepts and Measurements, UNU World Institute for Development Economics Research, Research Paper No. 2008/55, May 2008 .p;5-6
- Shafritz J.M., Russell, E.W, & Borick .C.P. (2000). Introducing Public Administration, Longman.
- Thomas R. Dye and Harmon Zeigler, The Irony of Democracy, 9th Ed, Monterey, CA: Wadsworth, 1993.
- Thomas R. Dye, "Understanding Public Policy", Prentice-hall, 8th Edition, 1995, PP. 19-21
- Turner, Bryan S.; (2006), "Classical sociology and cosmopolitanism: A Critical defence of the social", The british journal of sociology, Volume 57, Issue 1

یادداشت‌ها

¹ Lester and Goggin

² qualitative approach